

2. Сегеда Н. Професійне самовдосконалення вчителя музики / Н. Сегеда // Мистецтво та освіта. – 2003. – №1.
3. Статінова Н. Інноваційні технології у викладанні гуманітарних дисциплін: вимоги та досвід / Н. Статінова // Сучасні технології вищої освіти: Тези доповідей другої міжнародної науково-методичної конференції. – Одеса, 2003. – 34 с.
4. Торопцов В.С., Григорович Д.Б. Применение компьютерных технологий для создания электронных учебников для системы дистанционного обучения / В.С. Торопцов, Д.Б. Григорович // Тезисы докладов Международной конференции "Современные компьютерные технологии в экономике, науке и образовании". – Ташкент, 2000. – 314 с.
5. Учебные материалы, кейсы, технологии. Информационный бюллетень. – М.: Международный центр учебных материалов. Димитрэйд График Груп, 2001. – С. 64-92.
6. Штепа В.В. Комп'ютерні навчальні програми на уроках музики в 5-7 класах / В.В. Штепа // Комп'ютер у сім'ї та школі. – 1999. – № 3. – С. 33.

Власова О.Б.,
старший викладач
кафедри естетичного виховання

МУЗИКОТЕРАПІЯ У ПОЗАКЛАСНІЙ МУЗИЧНО-ВИХОВНІЙ РОБОТІ

Одним з головних напрямів реформування сучасної школи є удосконалення професійно-педагогічної підготовки майбутніх учителів з мобільним, гнучким мисленням, готових реагувати на сучасні соціально-економічні умови й педагогічні ситуації. Спеціаліст з широким діапазоном професійних знань та вмій потрібен сьогодні усій сфері музичної освіти. Високі вимоги до рівня готовності педагогів обумовлюють необхідність формування основ професійної майстерності у студентів музичних спеціалізацій різноманітних навчальних закладів [1, с.4]. Випускник ВНЗ – учитель музики – має вміти здійснювати наступні види професійної діяльності: художньо-творчу, художньо-просвітницьку, художньо-освітню, навчально-виховну, науково-дослідницьку, науково-методичну тощо [1, с.53].

Наш стрімкий і бурхливий час, сповнений стресів і хвилюючих негараздів, активізує пошуки вченими різних галузей наук (медицини, валеології, психології, соціології, педагогіки та ін.) способів зміцнення здоров'я людини, що визначається як неоцінений феномен буття.

Метою даної статті є обґрунтування доцільності ознайомлення студентів з прийомами застосування музичної терапії у різних формах позакласної музично-виховної роботи та надання їм знань про можливість впливу музики на психічний та фізичний стани дитини.

Об'єктом уваги наукової спільноти став факт глобальної кризи, що її переживає людство. На початок III тисячоліття серед новонароджених у нашій країні кожна 3-тя дитина має певні генетичні вади, а кожна 17-та – психічно неповноцінна. Проте в Україні, хоч вона перебуває в епіцентрі екологічного лиха, музична терапія, як дисципліна, офіційно не визнана й не існує в системі підготовки професійних кадрів у цій галузі, хоч потреба в них очевидна. У столиці музикотерапія застосовується як лікувальний метод в Інституті нетрадиційної медицини, Інституті геронтології, Центрі реабілітації імені О. Богомольця й у приватній лікувальній практиці. Навчальний курс музичної терапії впроваджено в Національній музичній академії України та Національному педагогічному університеті імені М. Драгоманова.

Між тим, цілюща сила музики відома протягом багатьох тисячоліть. В багатьох культурах неможливо розділити музику, медицину й релігію. Якби музика була певною матеріальною субстанцією, то, можливо, було б необхідно консультуватися з лікарем, перш ніж її прийняти, тому що музика діє на більшість фізіологічних процесів так само, як діють ліки. Музика, якщо вона подобається, активізує не тільки ті зони мозку, що обробляють звукову інформацію, але й так звану заохочувальну систему організму, що виробляє ендорфіни – особливі гормони, які покращують настрої й дозволяють організмові легше переносити стреси, біль, роздратованість [2, с.238-249].

Поняття "музична терапія" народилося у сфері лікувальної медичної практики і є складовою арттерапії як одного з видів немедичної психотерапії, яка займається профілактикою та лікуванням засобами мистецтва, а не через медикаментозний вплив. В основі цього лікувально-профілактичного напрямку – залучення різних методів музичного впливу для здійснення конкретних лікувальних завдань.

Одним із перших, хто науково пояснив лікувальний ефект музики, був ... Піфагор, який стверджував, що музика підкоряється вищому закону (математиці). І внаслідок цього відновлює в організмі людини гармонію. Піфагору якось навіть удалося за допомогою музики заспокоїти розлюченого чоловіка, який намагався в нападі ревності спалити будинок, і ніхто з рідних не міг його зупинити. У стародавніх документах, що збереглися, музика неодноразово згадується як лікувальний засіб. Античні філософи Піфагор, Арістотель, Платон також писали про цілющу силу музичного впливу. Так, грецький філософ Платон стверджував, що могутність і сила держави прямо залежать від того, яка музика у ній звучить. Для країни, на думку Платона, немає гіршого засобу руйнації нравів та моралі, ніж відхід від шляхетної музики. Через розпусні ритми й

лади в душі людей (тим паче дітей) проникають розпусні елементи, бо тільки музика володіє здатністю робити людські душі відповідною їй самій. Платон та його наступники вважали, що в державі допустима тільки така музика, яка допомагає індивідууму піднятися до рівня суспільних вимог і усвідомити свій власний світ як єдність з полісною спільнотою.

У стародавньому Римі під музику приймали пологи. Авіценна використовував її для лікування психічно хворих. Лікарі стародавнього Китаю вважали, що музикою взагалі можнавилікувати будь-які хвороби і навіть прописували музичні рецепти для впливу на той чи інший хворий орган.

Древні греки також використовували музику з лікувальною метою, усвідомлено враховуючи її специфічні особливості. Давньогрецький лікар Гіпократ лікував музикою безсоння та епілепсію.

Можна вважати, що у лікарів минулого були широкі знання в галузі музикотерапевтичних засобів. Про це свідчить і пантеон грецьких богів: Ескулап – бог медицини, пошановувався як син Аполлона, покровителя мистецтв. А на музичних інструментах епохи Відродження часто можна побачити напис: "Музика зцілює душу й тіло".

На сьогодні музична терапія отримала розповсюдження в усьому світі і вже з середини ХХ століття розвивається як окрема індустрія. Кабінети й центри музикотерапії, підготовка професійних музикотерапевтів, виробництво спеціальних музичних програм та дисків стали за кордоном звичайною справою. В більшості європейських країн, як і за океаном, уроки музики, спів, гра на музичних інструментах належать до обов'язкового елементу виховання, оскільки музика має найбільш сильний емоційний вплив на дитину. Крім того, за допомогою слухання музики регулюються фізіологічні процеси в організмі, стимулюється м'язова активність, підвищується загальний тонус організму, покращується мовленнєва та рухова активність.

Якщо в нашій країні музична психологія набула офіційного статусу як навчальна дисципліна, що викладається в середніх та вищих музичних закладах порівняно недавно (на межі 70-80х рр. минулого століття), (дослідження С.В. Назайкінського, В.В. Медушевського, Г.М. Тарасова, Л.Л. Бочкарьова та ін.), то музикотерапія в нашій країні майже не досліджена, бо вимагає від дослідника ґрунтовних знань як у сфері медицини, так і у сфері музики [3, с.18], хоча й має значно давнішу історію свого становлення та розвитку і вже з 17 століття є предметом наукового вивчення і пояснення. Використання музики у оздоровчих цілях вивчає музична психотерапія, яка пропонує для цього музику для слухання, виконання й творчості.

Широкі експериментальні дослідження терапевтичного впливу музики на людину почали проводитися вже у 19 столітті [4, с.286]. Її практикували С.С. Корсаков, В.М. Бехтерев й інші відомі вчені на теренах колишнього Радянського Союзу.

Різнобічний вплив музики на психіку людини обумовив музикотерапію одним із перспективних сучасних методів не тільки лікування хворих з порушеннями нервової системи, а й корекції емоційної сфери дитини, боротьби з проявами немотивованої агресивності, дратівливості, як допоміжний засіб при корекції гіперактивності, нездатності зосередитися, надмірній сором'язливості, невпевненості в собі.

Важливо використовувати цілющі впливи музики для зміцнення психічного здоров'я дитини на ранніх етапах її життя. Адже музика здатна допомагати молодій людині зрозуміти навколишню дійсність, красу природи, довершеність поезії, живопису, театру, історії свого народу, виступаючи специфічним генератором ціннісного ставлення до світу, оскільки справжні естетичні враження, насолоду від зустрічі з музичним мистецтвом дає лише той, хто вміє уважно слухати, переживати, розмірковувати над почутим. Отже, необхідно змалку привчати дітей до роботи розуму і душі, збагачувати їхній досвід спілкуванням з музичними творами.

Як довели вчені-психологи, систематичні заняття музикою у віці від 5 до 15 років дозволяють значно підняти інтелектуальний потенціал людини, краще розвинути пам'ять, аналітичні здібності, орієнтацію, не кажучи вже про позитивну корекцію нервової системи. За даними науковців медичного центру "Ленц" (м. Москва) та Дитячого центру лікування в результаті численних досліджень виявлено, що під впливом музики, яка відповідає функціональному станові організму, такі психічні процеси, як пам'ять та орієнтація покращуються на 45-50%, а увага – на 25-30%. Музика активізує розумові здібності, а також працездатність та зосередженість (що особливо важливо, зважаючи на кількість гіперактивних дітей). Звуки вібрації стимулюють кровообіг, емоційний тонус. Під дією ритму активізується дихання, збільшується вентиляція легенів. Дослідження підтверджують фізіологічну гіпотезу музикотерапії – поєднання ритму музики з біоритмікою людини.

Крім універсальних якостей музичне мистецтво має специфічні унікальні можливості цілеспрямованого впливу в бажаному напрямі. Такі корегуючі особливості музики базуються не лише на вербальному, багатоплановому за формою емоційному впливі на особу, а й впливають конкретно з її першослементів – ритму, гармонії, які проникають у глибини психіки.

Сприйняття музики – це складний психічний процес. Психологи та музиканти зазначають, що загалом він вписується між двома полюсами. З одного боку, це елементарне сприймання акустичних звукових сигналів, як те, що ми чуємо і що діє на органи слуху. А з іншого – це процес пізнання уявленого художнього змісту в музичній матерії. В свідомості відтворюються переживання, образи та думки, втілені композитором у музичному творі. В цьому плані музичний твір є сукупністю естетичної інформації, наданої композитором. Музика часто передає такі відтінки

почуттів і переживань, які важко висловити словами. О. Серов зазначав: "Якби все, що відбувається в душі людини, можна було б передати словами, на світі не було б музики". У свою чергу мова музики є універсальною мовою почуттів, зрозумілою кожній людині.

Сприйняття музики, як і будь-яких інших творів мистецтва, майже завжди несе в собі певний елемент суб'єктивізму, адже кожна конкретна людина має свою індивідуальність, свій власний життєвий досвід, індивідуальні особливості розвитку психічних функцій пізнавальної та емоційної сфер.

За результатами досліджень багатьох науковців (медиків, психологів, соціологів, педагогів, екобіологів) саме класична музика і головне, перш за все у живому виконанні, позитивно впливає на фізичний та психічний стан дитини. У неї не тільки покращується робота всіх систем організму у фізіологічному плані, а й відбуваються позитивні емоційні зміни. Музика композиторів-класиків допомагає позбутися депресивних станів, проявів немотивованої агресії, стресів, тривоги, переживань і страждань.

В основі класичної музики лежить віковий художній досвід, мудрість різних історичних епох. До музичної класики відносять не лише твори великих композиторів, а й кращі зразки народної музичної творчості. Класична музика розглядається як змістовне мистецтво, що має велику силу естетичного впливу на людей.

Отже, сучасний вчитель повинен знати особливості впливу класичної та сучасної музики на психіку та фізичний стан дитини та уміти професійно грамотно використовувати її у позакласній музично-виховній роботі.

Література

1. Ильина Е.Р. Музыкально-педагогический практикум / Е.Р. Ильина. – М.: Альма Матер, 2008. – 415 с.
2. Ісаєва І. Естрадний спів. Експрес-курс розвитку вокальних здібностей / І. Ісаєва. – М.: АСТ Астрель, 2006. – 316 с.
3. Петрушин В. І. Музична психологія / В.І. Петрушин. – М.: Гаудеамус, 2009. – 398 с.
4. Психотерапевтична енциклопедія / під ред. Б.Д. Карвасарського. – СПб.: Питер Ком, 1998. – 752 с.

Коваленко О.І.,
старший викладач
кафедри естетичного виховання

М.І. ГЛІНКА НА ЧЕРНІГВІЩИНІ

Навесні 1838 року великий російський композитор Михайло Іванович Глінка, який за рік до цього був призначений капельмейстером Придворної співочої капели, одержав урядове відрядження на Україну з метою відібрати для поновлення складу капели хлопчиків з високими вокальними даними.

19 травня 1838 року М.І. Глінка разом з учителем співів Придворної капели Дмитром Палагієм, півчим Нафанайлом Шеїновим, дячком Григорієм Саранчиним та камердинером Яковом Нетосвим прибув до Новгород-Сіверського. Тут, на постоялому дворі, поки міняли коней, Михайло Іванович пише романс "В крови горит огонь желанья" на поетичний текст біблійської "Пісні над піснями", пізніше замінений поезією О.С.Пушкіна.

21 травня М.І. Глінка приїхав до Чернігова, де в духовній семінарії здійснив перший відбір співаків. Сам композитор у книзі "Записки" описує це так: "Приходили до семінарських класів, у яких вчилися діти того віку, що нам був потрібен, спочатку, відбирали тих, котрі мали музичний слух і голос. Потім – кращих із них, так, що з 40 хлопчиків відбирали вісьмох і тих брали до себе на квартиру, поїли часом і, поводячись з ними найласкавіше, неодноразово перевіряли їх слух і голоси, примушували їх слідувати за скрипкою Дмитра Микитовича. Деякі хлопчики були обдаровані настільки тонким слухом, що стежили невимушено за всілякими інтервалами, навіть за музичною нісенітницею, яку хитроумно проробляв Палагін, щоб збити їх... В Чернігові знайшли ми кілька хороших голосів" [1]. Композитор називає їх прізвища. Це учні 1 і 2 класів духовної семінарії: Іван Проценко, Влас Миткевич, Іван Главинський, Гаврило Мензиновський, Афанасій Ніколаєнко, Дем'ян Прокопович, Дмитро Яснопольський [2]. По закінченні роботи в духовній семінарії М.І. Глінка звернувся до Чернігівського губернатора з проханням: "Выдать без промедления требуемые паспорта 26 (дня) 1838 года отправляющимся в Санкт-Петербург выбранные в Придворную певческую капеллю мальчикам нужно иметь из Черниговской Духовной Консистории каждому порознь паспорт.

Капельмейстер Придворной
певческой капелли титулярный
советник Глінка.
Мая 26 дня 1838 года" [3].